

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2022.4.40>**К. П. Шевчишена**

здобувачка

Науково-дослідного інституту публічного права

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Здійснено науковий аналіз поняття та ознак воєнного злочину, а також його співвідношення з такою правовою категорією як «військовий злочин». Наголошено, що поняття «воєнний злочин» не закріплено у вітчизняному законодавстві, а визначено лише у нормах міжнародного гуманітарного права. На підставі аналізу наукової літератури та результатів опитування респондентів встановлено, що відсутність закріплення поняття «воєнний злочин» у вітчизняному законодавстві ускладнює діяльність правоохоронних органів щодо розслідування такої категорії злочинів. Крім того, відсутність законодавчого закріплення поняття «воєнний злочин» є причиною його ототожнення з поняттям «військовий злочин». Акцентовано, що терміни «воєнний злочин» та «військовий злочин» це абсолютно різні поняття, за змістом та значенням. З'ясовано, що всі воєнні злочини «характеризуються певною сукупністю ознак, які є притаманні кожному складу зокрема і групі загалом», а саме: дії, що складають об'єктивну сторону воєнних злочинів, вчиняються під час збройного конфлікту і є пов'язані з ним; учинення дій, що вважаються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права; такі дії, як правило, вчиняються комбатантами або особами, які можуть віддавати їм накази; об'єктом посягання є особи, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права (чи їх права); дані злочини завжди вчиняються умисно або із грубої необережності. Наголошено, що воєнні злочини за кримінальним правом України – це передбачені КК України суспільно небезпечні винні діяння, вчинені відповідним суб'єктом, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують установлений порядок застосування збройної сили у зв'язку з воєнним конфліктом (збройним конфліктом міжнародного або неміжнародного характеру, війною). Зроблено висновок про доцільність Кримінальний кодекс України доповнити окремим розділом «Воєнні кримінальні правопорушення» у якому визначити поняття «воєнних злочинів» – є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), вчинене спеціальним суб'єктом, що виражається в порушенні принципів та норм міжнародного гуманітарного права під час збройного конфлікту.

Ключові слова: поняття, ознаки, сутність, проблеми, воєнні злочини, розслідування.

Актуальність теми. Розслідування воєнних злочинів для правоохоронців – це абсолютно новий напрям роботи, адже більшість ніколи не розслідували такі злочини, саме тому важливо швидко адаптуватись до реалій сьогодення та ефективно виконувати роботу з розслідування таких злочинів [1, с. 54].

Як слушно відзначається в науковій літературі [2, с. 236] однією з перших підготовчих задач до розслідування (документування) воєнних злочинів є з'ясування значення терміну «воєнний злочин».

У цьому контексті С.О. Павленко [3] слушно зазначає, що: основоположним у будь-якому дослідженні є з'ясування ключових дефініцій, що становлять предмет пізнання, адже некоректне тлумачення того чи іншого терміна (поняття) призводить до його помилкового розуміння, невірному трактування та хибних висновків, а отже – неточного підходу до дослідження [3].

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Науково-теоретичне підґрунтя дослідження з обраної тематики становлять праці таких вітчизняних вчених: О.В. Баганець, А.О. Драгоненко, О.М. Дуфенюк, В.В. Ємелья-

ненко, М.К. Зубанський, В.М. Лисик, К.М. Оробець, М.В. Піддубна, О.В. Пчеліна, В.М. Репецький, Н.З. Рогатинська та інші.

Метою статті є визначити сутність та зміст воєнних злочинів.

Як слушно відзначається у науковій літературі [4, с. 30] дослідження цього питання дасть змогу встановити авторське бачення досліджуваного поняття.

Виклад основного матеріалу.

Ретроспективний аналіз наукових праць [5, с. 152] засвідчує, що формування юридичного концепту «воєнних злочинів» пов'язане зі становленням міжнародного гуманітарного права з середини ХІХ. Так, зокрема термін «воєнні злочини» було закріплено у Женевській конвенції «Про поліпшення долі поранених та хворих у діючих арміях», яка була підписана у 1864 році представниками 16 європейських країн.

По суті, як правильно стверджує Н.З. Рогатинська, вказаний міжнародно-правовий акт став основою для розвитку норм міжнародного гуманітарного права, та регламентації правил ведення бойових дій і відповідно до закріплення понять «Закони війни» та «Воєнні злочини» [6].

Розгорнуте визначення поняття «воєнні злочини» з'явилося лише в 1945 році у ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, де зазначалося, що такими злочинами слід вважати порушення законів і звичаїв війни, що включають вбивства, жорстоке поводження або депортацію цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене військовою необхідністю» [7].

Пізніше поняття «воєнні злочини» знайшло відображення у ст. 8 Римського статуту, відповідно до якого воєнними злочинами є:

– грубі порушення Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, а саме будь-яке з таких діянь проти осіб або майна, що охороняються згідно з положеннями відповідної Женевської конвенції: умисне

вбивство; катування або нелюдське поводження, у тому числі біологічні експерименти; умисне заподіяння сильних страждань або тяжких тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю; широкомасштабне знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо; примушення військовополоненого або іншої особи, що перебуває під захистом, до служби у збройних силах ворожої держави; умисне позбавлення військовополоненого або іншої особи, що перебуває під захистом, права на справедливий і звичайний суд; незаконна депортація або переміщення чи незаконне позбавлення волі; взяття заручників [8].

– інші серйозні порушення законів і звичаїв, що застосовуються в міжнародних збройних конфліктах у встановлених рамках міжнародного права, а саме будь-яке з таких діянь: умисне спрямування нападів на цивільне населення як таке або на окремих цивільних осіб, що не беруть безпосередньої участі у воєнних діях; умисне спрямування нападів на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, що не є військовими цілями; умисне спрямування нападів на персонал, об'єкти, матеріали, підрозділи або транспортні засоби, задіяні в наданні гуманітарної допомоги чи в місії з підтримання миру відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, доки вони мають право на захист, яким користуються цивільні особи або цивільні об'єкти згідно з міжнародним правом збройних конфліктів; умисне вчинення нападу з усвідомленням того, що такий напад призведе до випадкової загибелі чи поранення цивільних осіб або заподіє шкоди цивільним об'єктам чи масштабної, довготривалої та серйозної шкоди навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною в порівнянні з конкретною та безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою; напад на незахищені й такі, що не є військовими цілями, міста, села, помешкання або будівлі чи їх обстріл із застосуванням будь-яких засобів; вбивство або поранення комбатанта, який, склавши зброю чи не маючи більше засобів захисту, беззастережно здався; неналежне використання прапора пар-

ламентера, прапора чи військових знаків розрізнення та форми ворога або Організації Об'єднаних Націй, а також розпізнавальних емблем, встановлених Женевськими конвенціями, наслідком чого є смерть або заповідання особі серйозних ушкоджень; переміщення, прямо чи опосередковано, окупаційною державою частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію чи депортація або переміщення всього або частини населення окупованої території у межах чи за межі цієї території; умисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових чи благодійних цілей, на історичні пам'ятники, госпіталі та місця зосередження хворих і поранених за умови, що вони не є військовими цілями; заповідання особам, які перебувають під владою ворожої сторони, фізичного каліцтва або здійснення над ними медичних чи наукових експериментів будь-якого характеру, які не обґрунтовані необхідністю медичного, стоматологічного або лікарняного лікування відповідної особи і здійснюються не в її інтересах та які призводять до смерті або серйозно загрожують здоров'ю такої особи чи осіб; віроломне вбивство або поранення осіб, що належать до ворожої нації чи армії; заява про те, що пощади не буде; знищення або захоплення майна ворога, крім випадків, коли таке знищення або захоплення настійно вимагаються воєнною необхідністю; оголошення скасованими, призупиненими або недопустимими в суді прав і позовів громадян ворожої сторони; примушення громадян ворожої сторони до участі у воєнних діях проти їхньої власної країни, навіть якщо вони перебували на службі воюючої сторони до початку війни; розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом; застосування отрути або отруєної зброї; застосування задушливих, отруйних або інших газів та всіх аналогічних рідин, матеріалів чи засобів; застосування куль, що легко розгортаються або сплющуються в тілі людини, таких, як кулі з твердою оболонкою, яка не повністю покриває осердя або має надрізи; застосування зброї, боєприпасів і матеріалів, а також методів ведення

війни такого характеру, які спричиняють надмірні ушкодження чи непотрібні страждання; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження; зґвалтування, сексуальне рабство, примушення до проституції, примусова вагітність; використання присутності цивільної особи або іншої особи, яка перебуває під захистом, для захисту певних пунктів, районів або збройних сил від військових операцій; умисне спрямування нападів на будівлі, матеріали, медичні установи й транспортні засоби, а також на персонал, що використовує згідно з міжнародним правом розпізнавальні емблеми, передбачені Женевськими конвенціями; умисне використання голодування цивільного населення як методу ведення війни шляхом позбавлення його предметів, необхідних для виживання, у тому числі умисне створення перешкод для надання допомоги, як це передбачено відповідно до Женевських конвенцій; набір або вербування дітей віком до п'ятнадцяти років до складу національних збройних сил або використання їх для активної участі в бойових діях, та інші протиправні діяння [8].

Українське законодавство не містить визначення поняття «воєнний злочин» [6]. Зокрема, КК України не використовує термін «воєнні злочини», хоча передбачає відповідальність за них у розділі XIX Особливої частини КК України «Злочини проти порядку несення військової служби (військові злочини)» та розділі XX Особливої частини КК України «Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» [9, с. 101].

Ґрунтовний аналіз наукової літератури свідчить про те, що відсутність законодавчого закріплення поняття [10] «воєнний злочин», дає підґрунтя для дискусій з цього приводу серед науковців.

Як доречно зазначає М.К. Зубанський серед вітчизняних науковців немає єдиного підходу до розуміння категорії «воєнний злочин», основні розбіжності правового розуміння даної категорії полягають у тому, що практично кожен науковець-дослідник старається сформулювати своє, якісно відмінне визначення даної категорії [11, с. 48].

Таким чином, вважаємо за доцільне детальніше дослідити наявні у науковій літературі підходи до розуміння поняття «воєнний злочин».

Передусім слід відзначити сформульоване поняття воєнного злочину В.М. Репецьким та В.М. Лисиком, які трактують його як міжнародний злочин, що умисно чи з грубої необережності вчиняється комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту і полягає у масовому і серйозному порушенні норм міжнародного гуманітарного права та посягає на підзахисних осіб, їх права чи найважливіші принципи міжнародного гуманітарного права» [7, с.125].

Натомість, М.В. Піддубна наголошує, що воєнний злочин можна визначити як винне, суспільно небезпечне, протиправне та каране діяння, що полягає в порушенні встановлених основними принципами міжнародного права *juscogens*, міжнародним гуманітарним правом правил ведення збройних конфліктів міжнародного та неміжнародного характеру, злочинність яких визначена актами міжнародного кримінального права [12, с. 101].

На думку В.В. Ємельяненко та К.М. Оробець воєнні злочини за кримінальним правом України – це передбачені КК України суспільно небезпечні винні діяння, вчинені відповідним суб'єктом, що посягають на суспільні відносини, які забезпечують установлений порядок застосування збройної сили у зв'язку з воєнним конфліктом (збройним конфліктом міжнародного або неміжнародного характеру, війною) [13, с. 131].

Н.З. Рогатинська доходить висновку, що під поняттям «воєнні злочини» слід розуміти – неправомірні дії (як правило свідомі), які порушують встановлені людством правила, принципи та закони ведення бойових дій, які знаходять своє практичне закріплення у міжнародних-правових актах [6, с. 263].

В аспекті нашого дослідження уявляється доречним погляд, запропонований М.К. Зубанський, який зазначає, що під воєнним злочином слід розуміти порушення встановлених нормами міжнародного кримінального права а також положеннями

Женевської конвенції та додатковими протоколами до неї правил ведення бойових дій, що проявляються в сукупності діянь, які прямо чи опосередковано виступають порушенням основних принципів правового статусу людини та громадянина, і таке правопорушення тягне за собою відповідальність, вид і міра якої визначаються нормами міжнародного кримінального права та актами національного кримінального законодавства [11, с. 48].

А.О. Драгоненко, розглядаючи воєнні злочини з сучасних позицій, визначає їх як грубе порушення міжнародного гуманітарного права, що застосовується у збройних конфліктах (міжнародного та неміжнародного характеру), що тягнуть за собою індивідуальну кримінальну відповідальність відповідно до норм міжнародного кримінального права [5, с. 153].

О. Баганець, зазначає, що воєнним злочином, за нормами міжнародного права, є «дії, які являють собою свідоме порушення загальноприйнятих «звичаїв та правил війни», а ще точніше – так званих «законів війни» [14].

У свою чергу Т.С. Садова досліджуючи воєнні злочини проти довілля визначає це поняття, як передбачене міжнародним гуманітарним правом діяння, що посягає на довілля та його компоненти, раціональне використання та охорона яких забезпечують життєдіяльність людини, і полягає в безпосередньому протиправному здійсненні нападу, коли відомо, що такий напад послугує причиною обширної, довгострокової та серйозної шкоди, яка є явно непропорційною порівняно з конкретною і безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою [15, с. 256].

Цікавою є наукова позиція відносно розуміння поняття воєнний злочин зарубіжних вчених. Зокрема, заслуговує на увагу запропоноване поняття «war crime» (воєнний злочин) Ларрі Мей (Larry May) у роботі на тему «Воєнні злочини та справедлива війна» (2007) [16]. На думку вченого «воєнний злочин» – це міжнародний злочин, що вчиняється під час збройного конфлікту. Дослідник наголошує, що воєнні злочини слід розглядати, виключно як злочини проти людяності.

Отже, підсумовуючи (зважаючи на) викладене можна дійти висновку, що поняття «воєнний злочин» не закріплено у (вітчизняному законодавстві) вітчизняних нормативно-правових актах, а визначено лише у нормах (положеннях) міжнародного гуманітарного права.

З огляду на таке заслуговує на підтримку позиція В.В. Ємельяненко, К.М. Оробець [13, с. 125], які слушно зазначають, що з огляду на надзвичайну актуальність для України поняття воєнного злочину, повинно затвердитися також й у правовій доктрині України як усталене, з урахуванням положень міжнародного і національного законодавства [13, с. 125]. Вчені наголошують, що такий досвід успішно апробований у багатьох інших держав, які є членами або претендують на членство в Європейському Союзі, прикладами можуть бути Німецький Міжнародний кримінальний кодекс, КК країн Балтії, Грузії та Молдови [17, с. 226-228].

Доречною є і позиція О. Дуфенюка, який відстоює позицію щодо узгодження національних підходів з підходами, прийнятими міжнародною спільнотою (Римський статут МКС, Женевські конвенції і т.д.), та впровадити у «нормативну матерію» кримінального права та процесу універсальне міжнародно-правове поняття «воєнних злочинів» [18, с. 54].

Таким чином, на нашу думку є необхідність чіткого визначення та законодавчого закріплення поняття воєнного злочину в Кримінальному кодексі України. Адже як свідчать результати опитування респондентів відсутність закріплення поняття «воєнний злочин» у вітчизняному законодавстві значно (призводить) ускладнює діяльність правоохоронних органів щодо розслідування такої категорії злочинів (про що зазначило 73% опитаних).

Крім того, слід відзначити, що відсутність законодавчого закріплення поняття «воєнний злочин» є причиною його отождолення з поняттям «військовий злочин».

Тому сьогодні актуальним є питання, яке виникає у необхідності розмежування та конкретизації поняття «Воєнний» та «Військовий» злочин [6].

Як слушно зазначає з цього приводу О. Дуфенюк у сучасних умовах в Україні

в побутовому вжитку поняття «воєнний» і «військовий» часто змішуються, тож суб'єктам, які здійснюють документування та розслідування воєнних злочинів, треба чітко розуміти різницю між ними [14].

Спробуємо з'ясувати суттєві відмінності цих понять.

Передусім слід звернутися до словникової літератури. У мовознавчому аспекті прикметник «воєнний» означає той, що «стосується до війни, пов'язаний з нею» [19, с. 199], а «військовий» – «прийнятий, установлений у війську, в армії», «властивий військовослужбовцеві» [19, с. 187;13].

Як зазначає О. Баганець, «воєнний злочин» є поняттям суто сфери міжнародного гуманітарного права, а тому [...] торкається інтересів всього світу» [14]. Натомість поняття «військовий злочин» стосується конкретної країни. Згідно з ч. 1 ст. 401 Кримінального кодексу України, «військовими злочинами визнаються передбачені цим розділом злочини проти встановленого законодавством порядку несення або проходження військової служби, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів [20;14]

На думку В.В. Ємельяненка та К.М. відмінністю між воєнними та військовими злочинами є те, що військові злочини відбуваються під час мирного часу, коли військовослужбовці здійснюють дії, які порушують закони та стандарти, пов'язані з їхнім статусом. Воєнні злочини, з іншого боку, стосуються порушень, які відбуваються під час війни або збройного конфлікту, коли застосовуються закони та звичаї війни [21, с. 249].

Доречною є позиція дослідників, про те, що воєнні злочини відрізняються за своєю соціальною та юридичною характеристикою від інших категорій кримінальних правопорушень, зокрема, від військових, проти миру тощо. Унаслідок цього та враховуючи наявний досвід повномасштабного російського вторгнення, доцільним є формування сучасної концепції воєнних злочинів як самостійного виду кримінальних правопорушень у доктрині кримінального права України, а в перспективі – і у КК. Останній напрямок передбачає не

суто формальне виокремлення кримінальних правопорушень, що можуть бути віднесені до воєнних злочинів, та подальше перенесення до нового розділу Особливої частини КК України, а їх ґрунтовне переосмислення та вдосконалення на рівні як законотворчої, так і правозастосовної діяльності [13, с. 133].

Зважаючи на викладене можна дійти висновку, що терміни «воєнний злочин» та «військовий злочин» це абсолютно різні поняття, за змістом та значенням.

Разом з тим, специфіка воєнних злочинів дозволяє не тільки відмежовувати їх від інших злочинів (у тому числі від злочинів проти миру та безпеки людства), а й виділити низку спеціальних, характерних саме для них ознак, що у свою чергу, дозволить проводити дане розмежування [5, с. 154].

У довідковій літературі термін «ознака» позначено, як особливість предмета або явища, яка визначає подібність свого носія до інших об'єктів пізнання або відмінність від них, властивість. Сукупність ознак (яка може зводитися і до однієї єдиної ознаки) дозволяє відрізнити предмет (явище) від інших предметів (явищ) [22].

Таким чином, зміст поняття становлять ознаки, які відтворюють якість предмета і відрізняють його від інших схожих предметів [23].

З огляду на це доречною є позиція вчених [11, с. 49], які наголошують на тому, що юридично грамотне визначення поняття воєнного злочину, яке наявне в міжнародному кримінальному праві містить його обов'язкові юридичні та соціальні ознаки [11, с. 49].

А.О. Драгоненко зазначає, що ознаки воєнних злочинів відображаються у нормах права, а також у правових позиціях інститутів міжнародного кримінального правосуддя під час розгляду справ. На думку вченого перелік ознак дозволяє оцінити конкретне діяння як злочинне, називаючи складом кримінального правопорушення [24, с.72; 5, с. 153].

Ґрунтовний аналіз наукової літератури свідчить про те, що на сьогодні немає консенсусу у визначенні вичерпного переліку ознак воєнних злочинів.

В.М. Репецький, В.М. Лисик, проаналізувавши низку міжнародно-правових

актів, що визначають склади воєнних злочинів, дійшли висновку, що всі воєнні злочини «характеризуються певною сукупністю ознак, які є притаманні кожному складу зокрема і групі загалом», а саме: дії, що складають об'єктивну сторону воєнних злочинів, вчиняються під час збройного конфлікту і є пов'язані з ним; учинення дій, що вважаються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права; такі дії, як правило, вчиняються комбатантами або особами, які можуть віддавати їм накази; об'єктом посягання є особи, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права (чи їх права); дані злочини завжди вчиняються умисно або із грубої необережності [7, с. 122–125].

Дещо уточнює наведений перелік ознак воєнних злочинів Т.С. Садова з урахуванням положень національного права, пропонуючи виокремлювати: наявність загального та спеціального суб'єкта; завжди вчиняються умисно або із необережності; їм притаманна багатооб'єктність; вчинення під час збройного конфлікту [15, с. 118].

А. О. Драгоненко зазначає, що для воєнних злочинів характерні й спеціальні (властиві тільки їм) ознаки: може бути вчинений тільки під час збройного конфлікту; об'єктом посягання є встановлений міжнародним правом порядок ведення збройного конфлікту та інтереси безпеки осіб (окремої особи), що захищені міжнародним правом; грубий характер порушення; настання наслідків для охоронюваних міжнародним гуманітарним правом прав та інтересів; особливості суб'єктивної сторони – поряд з ознаками властивими всім злочинам проти миру та безпеки людства, необхідною є усвідомлення виконавцем наявності факту збройного конфлікту; виконавець воєнного злочину повинен усвідомлювати фактичні обставини, що свідчать про захищений статус осіб – жертв злочину [5].

Зважаючи на викладене доречною є позиція О. В. Пчеліної та В. Б. Пчелін, які зазначають що виокремлені науковцями ознаки характеризують кримінально-правову природу воєнних злочинів, які обов'язково враховуються під час їх

кваліфікації. Проте залишено поза увагою криміналістичні ознаки, які впливають не тільки процес кримінально-правової кваліфікації воєнних злочинів, а й їх досудового розслідування на всіх його етапах [25, с. 337].

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене вважаємо за доцільне Кримінальний кодекс України доповнити окремим розділом «Воєнні кримінальні правопорушення» у якому визначити поняття «воєнних злочинів» – є передбачене цим Кодексом діяння (дія чи бездіяльність), вчинене спеціальним суб'єктом, що виражається в порушенні принципів та норм міжнародного гуманітарного права під час збройного конфлікту.

Список використаної літератури:

1. Баладига С.П. Проблеми розслідування воєнних злочинів на території України та притягнення до відповідальності осіб за їх вчинення. *Нове українське право*. 2022. Вип. 5. С. 52–58. DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.5.7>.
2. Гончар О.М. Специфіка журналістського документування екологічних воєнних злочинів під час повномасштабного воєнного вторгнення росії в Україну. URL: altijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/322/8766/18367-1?inline=1. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-302-6-10>.
3. Павленко С. О. Сутність і зміст поняття «оперативно-розшукова тактика». *Теорія і практика правознавства*. 2018. Вип. 2 (14). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/viewFile/153144/153877>.
4. Тарасенко О.С. Теорія і практика протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 426 с.
5. Драгоненко А. О. Поняття та ознаки воєнних злочинів у міжнародному кримінальному праві. *Наукові записки*. 2022. Вип. 12. С. 151-157.
6. Рогатинська Н.З. Особливості розмежування між поняттями «військовий» та «воєнний» злочин. *Вплив війни на злочинність в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 29-30 квітня 2022 року)*. Тернопіль: 2022. С. 261–264. URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/article/view/950/932>.
7. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. *Альманах міжнародного права*. 2009. Вип. 1. С. 120-125. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/amp_2009_1_15
8. Римський статут Міжнародного кримінального суду. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
9. Піддубна М.В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 40. Т. 2. С. 98-101.
10. Севрук В. Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092
11. Зубанський М. К. Поняття та склад воєнного злочину в контексті положень міжнародного кримінального права. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2022. № 58. С. 47 – 56.
12. Піддубна М.В. Воєнні злочини в кримінальному праві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Випуск 40. Т. 2. С. 98-101.
13. Ємельяненко В.В., Оробець К.М. Воєнні злочини: поняття, особливості та співвідношення з військовими кримінальними правопорушеннями за кримінальним кодексом України. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2022. № 11(13). С. 123-136.
14. Баганець О.В. Кваліфікація воєнних злочинів. 2022. URL: lexinform.com.ua/dumka-eksperta/kvalifikatsiya-voennyh-zlochyniv/
15. Садова Т.С. Щодо поняття воєнних злочинів проти довілля в міжнародному кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2021. № 4. С. 252–257. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.4.34>.
16. Larry May (2007). *War Crimes and Just War*. New York: Cambridge University Press. New York. USA. P.343. ISBN 978-0-521-69153-6.
17. Sirant, M.M. (2016). *Dosvid implementatsii norm pro voenni zlochyny v kryminalnomu zakonodavstvi krain YeS [Experience implementing rules of war crimes in the criminal law EU countries]*. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Seria: Yurydychni nauky – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences, 845, 225–230. Retrieved from <https://science.lpnu.ua/sites/default/>

- files/journal-paper/2017/aug/5867/vnulpurn201684537.pdf [in Ukrainian].
18. Дуфенюк О. Розслідування воєнних злочинів в Україні: виклики, стандарти, інновації. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 1. С. 46–56. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-1-6>.
19. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
20. Кримінальний кодекс України. Стаття 401. Поняття військового злочину. Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/kriminal_nij_kodeks_ukraini/statja-401.htm
21. Савоста В.О. Кримінально-правова характеристика воєнних злочинів: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Електронне видання. Дніпро-Львів-Одеса-Харків, 2022. Станом на 03 травня 2022. 58 с.
22. Ознака. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BA%D0%B0>.
23. Поняття. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.
24. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. -10-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор» 2018. 1360 с.
25. Пчеліна О.В., Пчелін В.Б. Криміналістична класифікація воєнних злочинів. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану*. Харків, 2022. С. 334-338.

Shevchyshena K. P. The essence and content of war crimes

A scientific analysis of the concept and signs of a war crime, as well as its correlation with such a legal category as «war crime», was carried out. It is emphasized that the concept of «war crime» is not enshrined in domestic legislation, but is defined only in the norms of international humanitarian law. Based on the analysis of the scientific literature and the results of the survey of respondents, it was established that the lack of consolidation of the concept of «war crime» in domestic legislation complicates the activities of law enforcement agencies in the investigation of this category of crimes. In addition, the lack of legal consolidation of the concept of «war crime» is the reason for its identification with the concept of «war crime». It is emphasized that the terms «war crime» and «war crime» are completely different concepts in terms of content and meaning. It was found that all war crimes «are characterized by a certain set of features that are inherent to each group in particular and to the group in general», namely: actions that make up the objective side of war crimes are committed during an armed conflict and are associated with by him; taking actions that are considered serious violations of the norms of international humanitarian law; such actions, as a rule, are committed by combatants or persons who can give them orders; the object of the encroachment is persons under the protection of international humanitarian law (or other rights); these crimes are always committed intentionally or with gross negligence. It is emphasized that war crimes under the criminal law of Ukraine are socially dangerous criminal acts provided by the Criminal Code of Ukraine, committed by the relevant entity, which encroach on social relations, which ensure the established procedure for the use of armed force in connection with a military conflict (armed conflict of international or non-international character, war). It was concluded that it is appropriate to supplement the Criminal Code of Ukraine with a separate section «Military criminal offenses» in which to define the concept of «war crimes» – an act (action or inaction) provided by this Code, committed by a special subject, which is expressed in violation of the principles and norms of international humanitarian rights during armed conflict.

Key words: concepts, signs, essence, problems, war crimes, investigations.